

G. Komoróczy Emőke

Poétikai átívelések

(L. Simon László: Hidak a Dunán)

Szimbolikus címet adott a szerző esszé- és tanulmány-gyűjteményének: szellemi hidat próbál emelni az irodalmi élet perem-tájai, a művészet-folyam különböző partjai közé. Felfogása szerint ugyanis nem az ellentéteket kell éleznünk a különböző nézetrendszerek között, hanem az „átjárhatóság” útját-módját kell/ene/ megteremtünk.

L. Simon László „hidépítő” családból származik, amint azt kötet-címadó írásában (családfája leveletésével) igazolja. Felmenői élete – apai s anyai ágon egyaránt – konkrét és átvitt értelemben a „hidak” körül zajlott (terveztek – kiviteleztek – egyikük hídmérnökként, másikuk a Hidépítészet c. szaklap szerkesztőjeként, többük – már az Árpád-kor óta! – valóságos hidépítőként tevékenykedett). A családi legendárium szerint (amely számtalan írásos feljegyzésre, dokumentumra, szájhagyományra épül) a familia mintegy 14-15 nemzedéken át a Kárpát-medence jeles hidépítészei között szerepel. A szerző érdekes történelmi, sőt régészeti adalékokat sorakoztat fel arra vonatkozóan, hogy a Duna-kanyarban már az i.e. 2. évezredben sodrott kötélhíd, később függőhidak sokasága szolgálta az itt élő – különböző ajkú – népek egymással való kölcsönös kapcsolatait. Majd a hozzáértő hidépítő mesterek precizitásával felsorolja a dunai hidak hosszú lajstromát, amelyek építésében az elmúlt századok során elődei is részt vettek. S íme, most már ő maga is belépett a hidépítők sorába, amennyiben Komáromban 2002. nov. 9-én a Hidak a Dunán c. művészeti programsorozat keretében Virtuális híd címmel rendezett konferencián e témába vágó írásával szerepelt (A Kárpát-medence Duna-hídjairól).

Családi utazások és Simonyi óbester c. – félig komoly, félig humoros – írásaiban pedig bemutatja külföldet-járt híres katona-felmenőit, akik „valamilyen vitézségben jeleskedtek, vagy a törököt, vagy az osztrákot – a franciát – a szerbet – az olaszt – orosz verték, vagy őket verték”. Ő már – szerencsésebb kor gyermeke lévén (a rendszerváltás évében érettségizett!) – elkerül/het/te a kötelező katonáskodást; ugyanakkor kinyíltak előtte a határok. Húsz és harminc éves kora között bejárta Európát, ott szerzett tapasztalatai nagy segítségére voltak múltja, gyökerei keresésében, életszemlélete átértelmezésében. Immáron maga is szellemi hidépítővé vált, ezért a „hidépítő társak” körében érzi jól magát...

Szombathy Bálint Milleneumi képek c. mű-együttseiről (A visszatérő emlékezet, Hősök voltunk) szólván ugyancsak a hidépítő – kultúra-közvetítő – szerepet emeli ki. Ez a rendkívüli művész-gondolkodó immár évtizedek óta „kutatja” (avantgárd művek sorában keresi a választ), hogy a Kárpát-medencében mit is jelent a „haza” fogalma, „miként oltják ki egymást” a magyarok – szerbek – horvátok – szlovákok – románok „igazságai”?! L. Simon László – Szombathy műveit elemezve – a hangsúlyt a költő sajátos történelem-szemléletére teszi: „demitizál, deheroizál”, „görbe tükröt tart elénk”, „amely túloz és karikíroz, de éppen túlzásai, elnagyolásai révén segít bennünket ahhoz, hogy /.../ torzításra hajlamos emlékezetünkől kibontsuk az igaz képet”. Szombathy mnemotikus szimbólumai a kollektív tudattalan elfojtott pszichés mélyrégióiból hívják elő a múlt (közös múltunk!) legneuralgikusabb pontjait, ezáltal tudatosítván: minden nép számon tartja a kárára elkövetett sérelmeket, agressziót, anektálást stb., de saját ilyen jellegű „bűneiről” szívesen megfeledkezik; a területvesztést tragédiaként, a területszerzést viszont dicsőségként éli meg. Ezért kell tehát – ha reálisan gondolkodunk önmagunkról – nem annyira a szétválasztó, mint inkább az összetartozást erősítő mozzanatokat hangsúlyoznunk.

L. Simon László figyel a hagyományosabb módon építkező, ugyancsak „híd-szerepet” betöltő alkotókra is. A Csíkszeredában élő György Attila Harminchárom c. fiktív családtörténetét kiemelkedő jelentőségűnek tartja a magyar és a székely nép sokrétű, ellentétektől tagolt, a történelem folyamán sokszor egymás ellen fordul, mégis „testvéri” összetartozásáról. Az író „sem prózapoétikai eszközeiben, sem nyelvhasználatában nem lép fel újtó szándékkal”; ugyanakkor a 33 életút bemutatásával sikerült képet adnia a Kárpát-medencében élő népek viharos, belviszályoktól hangos történelméről. A regény talán legfontosabb

felismerése az, hogy a magyarságban „Napnyugat és Napkelet ereje feszül”, s ez „kétfele húzza őket”: „egy nyelvet beszélnek, de lelkük vadidegen egymástól”. „Sokan vagyunk magyariak és sokfélék” – és mégis, valamiképp mindnyájan összetartozunk: összeköt bennünket a hagyomány, eredetmondáink, szívünk sugallata, és – remélhetőleg! – közös jövőnk.

Papp Tibor Egy kisfiú háborús mozaikja c. regényének elemzésében a szerző szintén kiemeli a „híd” – motívumot. A családi legendárium itt a történelem katasztrofális eseményeit örökíti meg (II. világháború, orosz megszállás, deportálások, stb.), mintegy mementóként átmentve a múltból a jövőbe a hagyomány, az életmód- és szokásrendszer kulturális tényezőit. Talán majdan az újabb nemzedékek meríteni fognak belőle. Az író avantgárd-mivolta nem annyira a formális-módban, mint inkább a szemléletben mutatkozik meg; ugyanis erkölcsileg fellazult, értékhiányos korunkban az tartozik az „előörs”-höz, aki a tradíció embert-megtartó stabil értékeit felmutatja, azaz „hidat” képez a múlt és jövő között! Tovább lépés, a jelen meghaladása csakis a múlt hiteles feltámasztásával lehetséges: a „hazugság-összjáték” – amelyben az elmúlt félszázadban éltünk, s bizonyos értelemben még ma is élünk – leleplezéséhez kíméletlen, illúziókat romboló-lehántó önszembenezés szükségeltetik.

Mint érzékeny és jól felkészült kritikus, s maga is avantgárd költő, L. Simon László kitűnő érzékkel közelíti meg a par excellence avantgárd műalkotásokat. Így teremt hidat a vizuális, akusztikai költészet és a befogadók között (Nagy Pál: NO-On; Székely Ákos és Abajkovic Péter munkásságáról; A poligráfus Szkárosi Endréről stb.). Felhívja a figyelmet a nonfiguratív festészet néhány új, meglepő jelenségére (Napregény – Pető Barna képeiről; Lakó-otthonokban élő sérült fiatalok műveiről stb.). Különleges mélységű és valódi érzelmi átélést sugalló Hapák Péter fotóiról készült elemzése (Mozzulatművészet). A felvételeken újraéledni látszanak a 20/30-as években Madzsar Alíz iskolája, illetve a Kassák /Nagy/ Etel (Simon Jolán lánya) által képviselt európai színvonalú magyar mozzulat-művészeti hagyományok. Ez a nálunk sokáig perifériára szorított alternatív, experimentális táncművészeti forma – a koreográfusi koncepciókat is ideértve – csak az utóbbi negyedszázadban virágozhatott fel újra. A művész-fotográfus a táncos kreatív, szabadlendületű mozzulatait a legjellemzőbb mozgáskombinációk „termékeny pillanatát” megragadva örökíti meg. A fotó-sorozat műteremben készült, magas technikai kultúrával, így a fényképező szemléletmódjáról is sok mindent elárul. Az egyes képek maguk is autonóm műalkotásnak tekinthetők, amelyek „híd”-ként ívelik át az eleven mozgás és a művészi fotó merevsége közti szakadékot.

A kötet legnagyobb szabású tanulmánya a Konkrét költészet – konkrét vers c. elemző áttekintés. A szerző a legfrissebb (külföldi és hazai) szakirodalmat számba véve átfogó képet ad az elméleti tudnivalókról; majd az avantgárd poétikai újításait mint a XX. századi művészet legjelentősebb vívmányát vizsgálja, végigvezetve az utat Mallarmétól a konkrét költészetig. Széleskörű áttekintést kínál a konkrét költészet történetéről is, kiemelve néhány jelentős külföldi és hazai alkotót a 70/90-es évek tágas mezőnyéből, bemutatva, hogyan függnek össze, csapnak egymásba át az egyes műfajok. Természetesen, a terminológiai viták mindmáig folynak arról, hogy a konkrét költészet a vizuális költészet része-e, avagy épp fordítva? L. Simon László – szemléletes ábrát készítve – a vizuális költészetben belül elhatárolja egymástól a képvers – konkrét vers – lettrista mű autonóm tartományait; ugyanakkor érzékelteti az átfedéseket is köztük, s a vizuális szövegekkel, egyéb vizuális költészeti műfajokkal, sőt a hangverssel való lazább kapcsolódási pontokat is kimutatja. Elemzi az egyes – kiemelten fontosnak tartott – műveket („ahány művész, annyi műfaj” – idézi Nagy Pált), bemutatja a szuggesztív vizuális nyelvi kísérletezés számtalan útját-módját, az alkotások képi felidézésével egyetemben (R. Döhl: Apfel c. munkájáról T. Ulrichs e betűvariációján át V. Havel ÉN- labirintusáig, E. Jandl e/o/ö – kompozíciójáig, amelyek mind a látvány játékosságán túlmutató intenzív mögöttes tartalmakat is sugallnak. A hazai kísérletek sem „szerényebbek”: Kassáktól, Tamkó Sirató Károlytól Illyésen, Nagy Lászlón, Tandori Dezsőn át Tóth Gábor, Géczi János, Petőcz András stb. vizuális kompozícióig ívelnek („hidat” teremtve a hagyományos és experimentális költészet között). A szerző Szombathy Bálint meghatározását tekinti mérvadónak: „a konkrét költészet élő és változó szervezet, nyelvi szövedék, mely elemi nyelvi műveleteken alapul”. A mű értelmét a befogadónak kell megkeresnie / megtalálnia, hiszen az kreatív és variábilis megoldásokat sugall. „A művészet: teremtés; s a teremtés: minden” – vallotta már Kassák. A ma experimentális költészete – így a konkrét költészet is – ezt az ars poeticát követi.

L. Simon Lászlóban szerencsésen egyesülnek a jó szemű / jó tollú kritikus, az originális látásmódú alkotó és a kiváló, mozgékony irodalomszervező adottságai. Elemzései azért fontosak és időt-állók, mert a műveket az alkotó / befogadó (kódoló és dekódoló) szempontjából egyaránt vizsgálja. A „nyitott mű” (U. Eco-i) koncepcióját szem előtt tartva, a műalkotásokat „élő üzenet”-nek tekinti, amelyek megfejtésén nekünk – olvasóknak, nézőknek – fáradoznunk kell. Nem „titánkodik”, hanem hidat próbál teremteni a különböző generációk között, élő szerves folyamatnak tekintvén a művészetet, amelyhez mindenki hozza a magáét, az Atyától a Fiúig – azaz a legifjabb kísérletezőkig. Tehát ebben az értelemben is a „hídépítők” közé tartozik.

Ráció K. 2005

Póra Zoltán (Nyárszereda): A magzat